

Τα προϊόντα της μέλισσας στη λαϊκή ιατρική των Ελλήνων του Πόντου.

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Φωτο:citylocalnews.gr

Η λαϊκή ιατρική των Ελλήνων του Πόντου παρουσιάζει, σύμφωνα με μια μελέτη (Μπίμπη - Παπασπυροπούλου, 1983), τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

α) ένα μεγάλο μέρος λαϊκών δοξασιών και θεραπευτικών μεθόδων της είναι όμοιο με εκείνο της λαϊκής ιατρικής των άλλων Ελλήνων,

β) υπάρχουν μορφές δοξασιών και θεραπευτικής που μαρτυρούνται βασικά με επίκεντρο τον Πόντο και αποτελούν ιδιορρυθμίες της περιοχής,

γ) εμφανίζονται ορισμένες ιατρικές πληροφορίες που παρουσιάζουν μια αντιστοιχία με ιατροφαρμακευτικές συνταγές καταχωρημένες σε ιατροσοφικούς κώδικες διαφόρων εποχών ή στηρίζονται σε δοξασίες παλαιότατες, που αναφέρονται από το Βυζάντιο και τους μεταβυζαντινούς χρόνους και

δ) υπάρχουν στοιχεία στη νοοτροπία που διέπει τη λαϊκή ιατρική του Πόντου, που αναγκάζουν τον ερευνητή να ανατρέξει στην αλεξανδρινή εποχή με την έντονη παρουσία ιπποκρατικών δογμάτων, γαληνικών δοξασιών, θεραπευτικών συλλογών του Διοσκουρίδη και άλλων ιατρών. Μέσα δηλαδή σε ένα κλειστό γεωγραφικά

σύνολο, αρκετά απομονωμένο και πολύ απομακρυσμένο από την κυρίως Ελλάδα, υπήρχε μια λαϊκή ιατρική η οποία είχε αποθησαυρίσει τη θεραπευτική εμπειρία αιώνων και τη διατηρούσε ζωντανή και ενεργή.

Σε αρκετές περιπτώσεις η λαϊκή αυτή ιατρική χρησιμοποιούσε στη θεραπευτική της πρακτική τα προϊόντα της μέλισσας, το μέλι και το κερί, και αυτές τις περιπτώσεις θα εξετάσουμε εδώ

ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΙΟΥ

Το μέλι χρησιμοποιούνταν για την αντιμετώπιση των φλεγμονών στο στόμα (στομοφάεμαν) των βρεφών και των παιδιών. Μ' αυτό άλειφαν εσωτερικά, πρωί - μεσημέρι - βράδυ, τα σημεία εκείνα του στόματος που ήταν ερεθισμένα, ενώ κατά διαστήματα έδιναν στο βρέφος ανάλατο βούτυρο (Νικολαΐδης, 1979). Αν το παιδί ήταν μεγαλύτερο, του έδιναν, αρκετές φορές την ημέρα, κομμάτια κηρήθρας με το μέλι της

Σε περίπτωση δηλητηρίασης (φαρμάκωμαν), ένας από τους τρόπους θεραπείας ήταν να δίνουν στον ασθενή «μέλ' ταλάχ'», μέλι με την κηρήθρα (Νικολαΐδης, 1979) ή σύμφωνα με μια άλλη καταγραφή (Μελανοφρύδης, 1955), εκτός της μελικηρήθρας συγχρόνως και ανάλατο βούτυρο.

Την περίοδο της οδοντοφυΐας (δοντάζ'), όταν αντιλαμβάνονταν μεγάλη ανησυχία στο παιδί, έβαζαν το δάχτυλο στο μέλι και έτριβαν μ' αυτό τα ούλα του (Νικολαΐδης, 1979).

Ως καταπραϋντικό του στομάχου χρησιμοποιούνταν η «μαλαχτά», ένα γλύκισμα από «πουσιντάλευρο» (καβουρτισμένο κρίθινο ή σταρένιο αλεύρι), μέλι και νερό ή ανθόγαλα το οποίο προσφερόταν και στα παιδιά. Τρωγόταν αναλόγως ζεστό ή κρύο (ΕτΠΕ, 2007/6: 68).

Η χρήση μελιού έχει καταγραφεί και σε περιπτώσεις φυματίωσης (βερέμ' ή τσοχότκα), ασθένειας που στον Πόντο εύρισκε κυρίως νέους ξενιτεμένους στη Ρωσία. Αν με τον πρώτο ξηρό βήχα ο άρρωστος κατέφευγε για δύο τρία χρόνια στα παρχαροτόπια (ορεινά βοσκοτόπια) με το καλό κλίμα, τον καθαρό αέρα, τα γάργαρα νερά και την καλή τροφή, συνήθως θεραπευόταν.

Στις τροφές που έδιναν στον φυματικό για να αναρρώσει περιλαμβάνονταν κάθε πρωί δύο αυγά χτυπημένα με μέλι και επίσης ένα «ματσιόν» (τονωτικό) που είχε στη σύνθεσή του μέλι, κρόκους αυγών, γάλα, τρίμματα λεθρίδ' (τοπικό φυτό που φύτρωνε στις ξερολιθιές ανάμεσα στα περιβόλια και είχε χνουδωτά και ριγωτά στελέχη) που τα πήκταιναν κοπανίζοντάς τα σε γουδί με αλεύρι φρυγανισμένου αραβόσιτου

(Νικολαΐδης, 1979). Η δοσολογία του τονωτικού αυτού ήταν ένας όγκος μεγέθους καρυδιού για τους ενήλικες και αντίστοιχα ένας μεγέθους φουντουκιού για τους ανήλικους.

Παρόμοιο «ματσίον» χρησιμοποιούνταν και στην ατροφία (πάτεμαν), όταν το βρέφος ή το παιδί ήταν κατά την ανάπτυξη του ατροφικό. Το γεγονός αυτό απέδιδαν συνήθως σε βλάβη από κακά πνεύματα και σκοτεινά δαιμόνια. Εκτός όμως από τα διάφορα ξόρκια και τις επισκέψεις σε εκκλησίες και πανηγύρια, για να αντιμετωπίσουν το «πά τεμαν», μετέφεραν τον καχεκτικό στην εξοχή και στα παρχάρια και τον έβαζαν να κάνει ψυχρόλουτρα σε ποτάμια και καταρράχτες. Το τονωτικό σ' αυτή την περίπτωση είχε μικρή διαφοροποίηση, μια που στο αντίστοιχο για τους φυματικούς προσέθεταν ακόμη ολόκληρα αυγά και καϊμάκι (Νικολαΐδης, 1979). Η δοσολογία παρέμεινε η ίδια, ένας σβώλος μεγέθους φουντουκιού για τις μικρότερες ή καρυδιού για τις μεγαλύτερες ηλικίες.

Σε περιπτώσεις βήχα (κόφισμαν) συνιστούσαν στον άρρωστο να τρώει μέλι, βούτυρο και λίπος ουράς προβάτου και να πίνει ζεστό σαλέπι - στο οποίο επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις, προσέθεταν μέλι. Τον ασθενή από ιλαρά (λοιμική) προέτρεπαν να τρώει μέλι (Χατζόπουλος, 1978), ενώ και για την αντιμετώπιση της ανεμοβλογιάς (νεροβράσα) προσέφεραν, εκτός των άλλων, ζεστό γάλα με μέλι (Νικολαΐδης, 1979).

Μια από τις θεραπείες της αμυγδαλίτιδας (γούλας) ήταν να πιέζουν με μελωμένο κουταλάκι εσωτερικά την πρησμένη (πυώδη) αμυγδαλή, ώστε να σκάσει και να βγει το πύον (ΕτΠΕ, 2007/3: 62-63). Για τις εξωτερικές πληγές έχει καταγραφεί η χρήση της «θερακιάς», ενός μείγματος από άσπρο κερί και άσπρο μέλι (ΕτΠΕ, 2007/4: 12).

Στην παρωτίτιδα (παρμαγούλας) έδιναν στον ασθενή να πιεί λίγο πετρέλαιο και στη συνέχεια επάλειφαν το σημείο που πονούσε με αλοιφή παρασκευασμένη από μέλι, βούτυρο και κρόκο αυγού, τον οποίο τηγάνιζαν για πολλή ώρα (ους να 'βγάλνεν ελάδ'). Στο τέλος, έδεναν στο σημείο μια μικρή στιλπνή πέτρα (Χατζόπουλος, 1978).

Ακόμη όμως και στο κέντρισμα της μέλισσας χρησιμοποιούνταν σε ορισμένες περιπτώσεις το μέλι. Μετά το καθάρισμα του κεντρισμένου σημείου το έτριβαν γερά με ένα μαχαίρι για να περάσει η φλόγωση και άλειφαν πάνω του μέλι (Μελανοφρύδης, 1955)

ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΡΙΟΥ

Το κερί ήταν συστατικό σε μια σειρά αλοιφών που χρησιμοποιούνταν σε διάφορες

περιπτώσεις. Έτσι για τις πληγές στην περιοχή του Καρς παρασκευάζαν αλοιφή με κερί, πίσσα (προερχόμενη από ρητινοφόρα δέντρα - πεύκα ή έλατα) και ανάλατο βούτυρο(Γρηγοριάδης, 1978). Για τις πληγές (γεράες) και πάλι, χρησιμοποιούσαν στον Πόντο και αλοιφή από καθαρό κερί, θυμίαμα, μαστίχα και λάδι τα οποία έλιωναν σε φωτιά. Την εν λόγω αλοιφή διατηρούσαν σε φιάλη(Χατζόπουλος, 1978). Στη Σάντα έφτιαχναν αλοιφή (μελαχιάμ) από κερί, πίσσα, θυμίαμα, λάδι και άσπρο σαπούνι(Αθανασιάδης, 1964 & 1968: 204) την οποία χρησιμοποιούσαν εκτός από πληγές και σε «μεδέντα» (καλό γηρους).

Για τα «μεδέντα» επίσης, χρησιμοποιούσαν καταπλάσματα τα οποία έθεταν για την ωρίμανση του αποστήματος, έπειτα φρόντιζαν με διάφορους τρόπους να τα ανοίξουν και στη συνέχεια, σε κάθε αλλαγή της πληγής, τοποθετούσαν αλοιφή (με λεχέμ') από μελισσοκέρι, πίσσα, θυμίαμα, άσπρο σαπούνι, λάδι, κόμμα ελάτης (αλατοπίσ') και λίπος γίδας (Νικολαΐδης, 1979). Η αλοιφή αυτή είχε την ιδιότητα να εκμαστεύει και καθαρίζει έμψυα, αλλά και να θεραπεύει κλιμακωτά. Τη θεωρούσαν αποτελεσματική και την είχαν στη διάθεσή τους, έτοιμη σε πρώτη ζήτηση, πολλές ποντιακές οικογένειες.

Την ίδια αυτή αλοιφή χρησιμοποιούσαν και στο «κατάσκισμαν» (άνοιγμα πληγής στο κεφάλι) ειδικά αν υπήρχε πύον, αλλά και στα «σιρατζά» (κακοήθη έλκη, εξελκώματα). Για την καταπολέμηση των τελευταίων(Νικολαΐδης, 1979), χρησιμοποιούσαν αρχικά μιαν άλλη, καυστική, αλοιφή και στη συνέχεια, αν συνέβαινε η πληγή να φτάνει ως το κόκκαλο και το έβρισκαν μαυρισμένο, έκαναν ελαφρές αποξέσεις με ξυράφι και άλειβαν την αλοιφή που αναφέρουμε παραπάνω.

Το ερυσίπελας (γιλαντζούκ') και το οίδημα των μαστών (χιαρτσίκ') θεράπευαν με αλοιφή από κερί, θυμίαμα, μαστίχα και «σουρούλ'», μια κόκκινη σκόνη που αγόραζαν από φαρμακείο(Χατζόπουλος, 1978).

Για τις φλογώσεις του δέρματος έχει καταγραφεί το «τριφάρμακον», θεραπευτική αλοιφή από την ανάμιξη τριών πάντα συστατικών. Για την παρασκευή της χρησιμοποιούνταν συστατικά όπως: κερί, σπαρματσέτο, κρόκος αυγού, λάδι, λιβάνι, πίσσα, σαπούνι κ. α. (ΕτΠΕ, 2007/10: 368). Η λέξη «τριφάρμακον» σημαίνει το δραστικό δηλητήριο (= τρεις φορές φαρμάκι), αλλά επίσης και το φάρμακο που ταιριάζει σε κάθε αρρώστια.

Στους ρευματισμούς (ανεμικά) έτριβαν καλά τα σημεία του σώματος που πονούσαν και έπειτα επάλειψαν με αλοιφή από κερί, λίπος χοίρου, «συ- ρίλ'» και θυμίαμα(Χατζόπουλο ς, 1978).

Το δάγκωμα του φιδιού (σκεντρίασμα) αντιμετώπιζαν πλένοντας το σημείο του δαγκώματος με ξύδι και θέτοντας πάνω του κομμάτι κηρήθρας την οποία είχαν

από καιρό (για τον συγκεκριμένο σκοπό) τοποθετήσει σε πήλινο αγγείο(Χατζόπουλος, 1978). Για να έχει η κηρήθρα θεραπευτικές ιδιότητες έπρεπε να είχε ξινίσει.

Στην κήλη (σπάσιμον) χρησιμοποιούσαν «ριζομάστικα», ένα πολύχρωμο αυτοφυές φυτό που ευδοκίμωσε σε μερικές περιφέρειες του Πόντου, όπως αυτή του Μεσοχαλδίου. Τη «ριζομάστικα» την έδεναν πάνω στην κήλη με ζώνη και αν όλα πήγαιναν καλά την αντικαθιστούσαν, μετά από 45 περίπου ημέρες, με κηρόπανο, το οποίο κρατούσαν σφιγμένο στην ίδια θέση για άλλες 30 ημέρες (Νικολαΐδης, 1979).

Για τα εγκαύματα (κάψιμον) από φωτιά, καυτό νερό, γάλα ή φαγητό, υπήρχαν πολλές θεραπείες και μια απ' αυτές ήταν να τοποθετείται πάνω στο σημείο κερι που το είχαν προηγουμένως θερμάνει και δώσει το σχήμα πίττας(Χατζόπουλο ς, 1978).

Όσον αφορά στον πόνο του ματιού (ομματοπονίον, ματόπονον) χρησιμοποιούνταν μείγμα από μικρή ποσότητα θειικού χαλκού (γόζτασιν) και κεριού(Χατζόπουλος, 1978).

Στον αντίστοιχο του αυτιού (ωτοπονίον), ζέσταιναν «τσιπρία» (υπολείμματα στραγγισμένης από κερι κηρήθρας), τα άπλωναν σε πανί ή λαιμοδέτη και τα έδεναν, πάντοτε ζεστά, στο αυτί που πονούσε. Σε περίπτωση που με την περίθαλψη αυτή δεν έπαυαν οι πόνοι, έπαιρναν μερικές λωρίδες πανί με πλάτος έως 5 εκ. και τις έκαναν κηρόπανα με μελισσοκέρι. Ζεστά όπως έβγαιναν από το λιωμένο κερι τα τύλιγαν ένα - ένα σε αδράχτι και τους έδιναν το σχήμα χωνιού. Τοποθετούσαν στη συνέχεια ένα τέτοιο χωνί στο αυτί, το στερέωναν με ζυμάρι για να μη μπαίνει αέρας και το άναβαν. Κατόπιν, δύο περίπου πόντους από τη βάση, το έσβηναν και στο υπόλειμμα συγκεντρώνονταν οι τυρώδεις ακαθαρσίες που με τον τρόπο αυτό απορροφούνταν από τον πόρο του αυτιού. Σε κάθε αυτί που πονούσε έκαιγαν ένα, δύο, πολλές φορές ακόμη και τρία από τα εν λόγω κηρόπανα (Νικολαΐδης, 1979). Σημειωτέον ότι η ίδια ακριβώς μέθοδος για τον καθαρισμό των αυτιών ήταν γνωστή και σε αρκετές περιοχές της κυρίως Ελλάδας.

Εκτός από τα παραπάνω, στη λαϊκή ιατρική των Ελλήνων του Πόντου απαντούν - φυσικά - και πλήθος μαγικο-θρησκευτικές ενέργειες, σε πολλές από τις οποίες χρησιμοποιούνται επίσης προϊόντα της μέλισσας. Για παράδειγμα η μελόπιτα που προσέφεραν σε περιπτώσεις **ευλογιάς** (βράσα) στην Αγία Βαρβάρα, η οποία πίστευαν πως θεραπεύει την ασθένεια αυτή, όπως και την οστρακιά (Χατζόπουλος, 1978), η χρήση λιωμένου κεριού που παγώνοντας σε νερό θεωρούσαν πως παίρνει το σχήμα του ζώου ή του ανθρώπου που είναι η αιτία για ορισμένες αρρώστιες (Νικολαΐδης, 1979. Λιανίδης, 1989) και άλλα, τα οποία

δεν είναι του ενδιαφέροντός μας
Γιώργος Μαυροφρύδης
Αρχαιολόγος, Μελισσοκόμος
Πηγή: ww.scribd.com